

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 augusztus Kerekasztal

„Vesztes stratégiát nem építék, az magától is megvan” – Bajnai Gordon a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, interpellálók Fleck Zoltán, Iványi Gábor, Radnóti Sándor, Várhegyi Éva, hozzászólók Bitó László, Farkas Zoltán, Heller Ágnes, Kemény Emil, Lánosz Vera, Szabó Zoltán, Vitányi Iván

P. Szűcs Julianna Szeretettel köszöntöm Bajnai Gordont sorozatunk második rendezvényén. Továbbra is eltökélt szándékunk, hogy a Mozgó Világ és a mellette működő Fapados Szalon a demokratikus ellenzéki erők összefogásának fogja szentelni a következő fél évet. Mint ahogyan az első alkalommal Mesterházy Attilát, az MSZP elnökét, úgy most a volt miniszterelnököt, az Együtt 2014–Párbeszéd Magyarországért szövetség egyik vezetőjét is értelmiségi barátaink fogják interpellálni. Ma is négyen teszik ezt: Fleck Zoltán jogszociológus, Iványi Gábor lelkész, Radnóti Sándor esztéta és Várhegyi Éva közgazdász lesznek a kérdezőink. A házigazda szerepét Pikó András tölti be. Tartalmas estét kívánok mindannyiunknak, Radnóti Sándoré az első kérdés.

Radnóti Sándor Tisztelt miniszterelnök úr, kedves Gordon! Október 23-án remek beszédet tartottál, amely nagy bizalmat és reményeket ébresztett sokunkban. Ez a bizalom és remény arra vonatkozott, hogy az a politikai képződmény, amelyet meghirdettél, amelyet képviselsz, meg tudja szólítani azt a hatalmas tömeget, vagy annak a hatalmas tömegnek egy részét, amely nem döntött még egyetlen politikai erő mellett sem, nem akar szavazni, illetve bizonytalan. Ez a remény nem vált valóra. Nem látunk szignifikáns változásokat, a közvélemény-kutatások szerint ez a tömeg ugyanakkora maradt. Újabb apátiahullámot érzékelek, legalábbis a magyar értelmiségi társadalomban, és a megváltoztathatatlanság fatalizmusát. Úgyhogy az első kérdésem az a bizonyos kanti kérdés: miben hihetünk, és miben szabad reménykednünk?

Bajnai Gordon Jó estét kívánok! Köszönöm a meghívást. Ma jobban, erősebben hiszem, mint október 23-án, hogy az Orbán-rezsim 2014-ben leváltandó, és hogy leváltható. Mind a három része fontos ennek a mondatnak, a 2014 is, a leváltandó is meg a leváltható is. 2014-et kitüntetett dátumnak tartom, ezt már október 23-án is elég világosan próbáltam megfogalmazni, amikor azt mondtam, hogy sorsforduló lesz a következő választás. Most még inkább így gondolom. A szokásos és hosszú elemzés helyett, amit egyébként elég sokszor éppen ez a társaság szokott megtenni különböző színvonalas újságok lapjain, én négyet szeretnék kiemelni

azokból az okokból, amelyek miatt leváltandó a jelenlegi rezsim, és amelyek miatt élet-halál kérdése ennek megtörténte már 2014-ben. Az első: gazdasági kataklizma felé halad Magyarország. Úgy is mondhatnám, hogy ha ez a rezsim meg tudja őrizni a pozícióit, akkor Magyarországra középtávon egy tartósan, stratégiai értelemben zsugorodó ország sorsa vár. Egyetlen adatot szeretnék kiemelni, ami minden másnál jobban elmondja, hogy miért van ez így. Most a beruházások a gépek, állóeszközök éves amortizációját sem érik el, magyarán kevesebbet tesznek bele a gazdaságba, mint amennyit évente kopnak a gazdaság termelőeszközei. Ha ez így marad, akkor evidens, hogy középtávon szűkül a gazdaság kapacitása. A jelenség mögött mély bizalmi okok húzódnak meg, és nyilvánvaló, hogy ha ez az unortodoxnak hívott, valójában fényevésnek tekinthető gazdaságpolitika marad, akkor az történik majd velünk is, mint ami a fényevőkkel: hiszünk benne, és aztán éhen halunk.

Ennek a gazdaságpolitikának nagyon súlyos társadalompolitikai következményei vannak, és ez a második ok, amiről beszélnem kell. Az ország a szociális összeomlás felé halad. A legszegényebb és leggazdagabb társadalmi rétegek közötti különbség masszívan növekedett az utóbbi években. Minden vita ellenére, az elmúlt húsz évben ezt az ollót a politikai konszenzus nem engedte szétnyílni, 2010 óta a Fidesz radikálisan szakított ezzel a politikával. Ugyanerről a társadalmi katasztrófahelyzetről tanúskodik, hogy az emberek menekülnek az országból. Fogadjuk nagyon erős szkepszissel Matolcsy György szavait a félmillió külföldre távozott fiatalról – neki eddig még egyetlen számot sem sikerült eltalálnia –, de ha csak 350 vagy 400 ezer lenne igaz a becsléséből, akkor is óriási a baj. Ha nem tudjuk ezeket a fiatalokat visszanyerni, akkor egy fenntarthatatlan társadalom jövője áll előttünk. Ki fog itt adót fizetni? Ki fog nyugdíjat fizetni? Ki fog gyermeket vállalni? Hol az a munkaerő, amire itt alapozni lehet a következő évben? Tudjuk-e, kikről van szó? Elmentem Londonba, hogy találkozzam velük. A Facebookon meghirdettem, hogy ott leszek, eljöttek százhusznál is többen, egy ennél nem sokkal nagyobb terembe zsúfolódtak be, és egytől egyig azt mondták, haza akarnának jönni. Volt köztük, aki fizikai munkát végez autósóban vagy kőművesnél, volt, aki kutató egy banknál vagy orvos, és sok-sok diák, de két közös vonás elmondható róluk: mind haza szeretnének jönni, valamint, hogy ők reprezentálják a magyar társadalom fiataljainak azt a részét, amely vagy nagyon magasan képzett, vagy nagyon vállalkozó kedvű. Szóval azokat testesítik meg, akik a hátukon vihetnék előre az országot. Ha őket nem tudjuk visszanyerni, akkor a már említett társadalmi összeomlás elkerülhetetlen, ezért kell rezsimváltás minél hamarabb, vissza kell nyernünk a magyar fiatalokat, a jövőnket.

A következő ok, amiért 2014-ben le kell váltani ezt a rezsimet, hogy az orbáni politika nagyon tudatosan semmilyen hatalmi korlátot nem képes elviselni. Az egész rendszer erre épül, aminek egyenes következménye az, hogy Magyarország hosszú menetelésbe kezdett – kifelé az Európai Unióból. Amíg pénzt kapunk onnan, addig Orbán Viktornek közvetlenül nem célja a kilépés, de a szándéka ez, az általa elképzelt rendszer ugyanis nem stabilizálható az Európai Unión belül.

A negyedik érv a rezsim leváltandósága mellett pedig az a közkeletű tapasztalat, hogy egy várt negatív eseményt sosem látunk olyan rossznak, mint amilyen valójában lesz akkor, amikor bekövetkezik. Azaz: ha ez a rezsim kap még egy mandátumot, akkor a most is alig-alig visszafogott bírágy, a szerzőszándék, ez a kleptokrácia korlátlanul elszabadul majd. Ami most a trafikügyben történik, kismiska lesz ahhoz képest, kicsiben és nagyban, ami ránk vár. Az OTP vezetője meg a sarki fűszeres sem alhat nyugodtan, hiszen a sarki trafikot már lenyúlták, mi állítaná meg őket ezen az úton? Korlátokat nem ismerő, végtelenül elszabadult rendszer lenne ez, tele kiskirályokkal, s olyan mértékig verné szét az országon belüli bizalmat, hogy évtizedek alatt sem lenne helyreállítható.

Négy okról beszéltem. Ezek mindegyike arról szól, hogy jövőre nem egyetlen választási ciklusra

dőlnek el dolgok, ha nem zavarjuk el ezt a rezsimet, akkor Magyarországot tartósan leírhatjuk, egy generációra kiírhatjuk az európai fejlődés útjából. Emiatt mindenféle egyéni érdeket, pártérdeket, személyes ambíciót alá kell rendelni ennek a célnak. Mindent. Egy meglehetősen kényelmes és családias létből azért kellett visszatérnem a politikába, mert elemi kötelességem, felelősségem megtenni mindent, amit én tudok megtenni, hogy az ország ne csússzon bele ebbe a helyzetbe.

De: miért gondolom azt, hogy leváltható 2014-ben a Fidesz? Azért, mert van néhány alapvető szám, ami azt mutatja, hogy megvan a leváltás lehetősége. A választók 55-56 százaléka szerint a kormánynak távoznia kell, és bár ebben benne vannak a Jobbik szavazói is, tehát így igaz az 56, de ez akkor is nagyon masszív adat, különösen, ha azt is hozzávesszük, hogy a felmérések szerint a megkérdezettek csaknem 70 százaléka gondolja, hogy rossz irányba mennek a dolgok az országban. A kérdés az, hogy az 55-56 százalékos kormányváltó szándék és a demokratikus ellenzék mögött megmutatkozó támogatás közötti különbséget hogyan tudjuk áthidalni. Amikor tavaly októberben képletesen, meg szó szerint is, fölmásztam a színpadra, az motivált, hogy láttam: ha az ellenzéki oldalon úgy mennek tovább a dolgok, ahogy addig mentek, úgy ezt az akkor még nagyobb szakadékot nem tudjuk átugrani. Ezért javasoltam széles választói összefogást, amelyben a meghatározó ellenzéki szereplők is megtalálják a helyüket, meg be is hozzák a saját választóikat. Ez a javaslatot két meghatározó ellenzéki szereplő, először az LMP, rögtön utána pedig az MSZP visszautasította. Más-más módon: az LMP egy kongresszuson, az MSZP pedig egy levélben, amelyben azt mondta, hogy nem ezzel a megoldással, hanem egy másikkal, a szocialisták által kezdeményezett tárgyalással és valamifajta koalíció keretében akarja a kérdést megoldani. Mindannyian emlékezhetnek, hogy tavaly október 23-án két dolgról beszéltem. Az egyik az volt, hogy összefogás kell, a másik pedig, hogy korszakváltás szükséges. Az összefogás üzenetét mindenki gyorsan megértette, pedig előtte még arról volt szó, hogy nem is kell ellenzéki összefogás. Október 23-a után már azért indult verseny, hogy ki akar jobban összefogni a másikkal. Ment az üzenetetés, a jövő héten, nem, nem jövő héten, hanem holnap, nem holnap, hanem lehetőleg már ma délután. Taktikai verseny alakult ki, s ez vált a pozicionálásban az egyik meghatározó tényezővé. Ám a korszakváltás üzenetét, ami számomra ugyanolyan fontos, mint az összefogás, nagyon sokan nem vagy csak félig értették meg az ellenzéki oldalon. Hadd beszéljek most erről néhány szót, mert álláspontom szerint ezen is múlik, hogy leváltjuk-e az Orbán-rezsimet jövőre, és hogy értsétek, mi ezzel a baj. Meggyőződésem, hogy ha nem tudjuk garantálni a választóknak a korszakváltást, akkor kormányváltás sem lesz, mert nem leszünk elegenden. Azért nem leszünk elegenden, mert nem értettük meg 2010 üzenetét. Nem 2010-ben romlott el minden Magyarországon. Oka van annak, hogy a Fidesz oda juthatott, ahová jutott. Igaz, mindig elmondjuk, hogy csak 53 százalékot kapott a választáson, és ezzel szerzett kétharmadot, de a Jobbik is kapott 17 százalékot ugyanakkor, tehát együttesen 70 százalékot tudhatott magáénak a jobboldal és a szélsőjobboldal 2010-ben. Sok, nagyon-nagyon világos oka van, hogy ennyit kaphattak, hadd soroljak föl néhányat.

Azt gondolom, hogy a 2010 előtti rendszernek súlyos defektjei voltak. Az egyik a politikai korrupció, amely mind a két oldalon jellemző volt. Magyarország korrupcióban a közép-európai átlagot stabilan hozó ország volt 2010 előtt is. Azóta, azt gondolom, új szintre léptünk, tehát ez már nem a közép-európai, hanem egy merőben más korrupciós modell. De az biztos, hogy az embereknek már 2010 előtt is elégük volt a korrupcióból, elégük a sodródásból, a félbemaradt reformokból, a betartatlan ígéretekből, a politikai hazugságokból, és persze elégük volt a válságból, ami Magyarországot elérte, és súlyosan megütötte. Azt mondom tehát, hogy ha nincs világos garancia arra, hogy ezeket a hibákat 2014 után korigáljuk, hogy 2014-ből nem 2006-ba, 2008-ba vagy 2004-be megyünk vissza, akkor nem lesz elég választónk. Többek között ezért van rekordszinten a bizonytalanok száma. Amíg minderre nem tudunk garanciát adni,

amíg a tú fokán nem tud átmenni mindenki, aki ebben a dologban benne akar lenni, addig nem lesz elég szavazónk. Ülhetünk, és győzködjük egymást, és ha összefognánk most mindannyian holnap, akik ebben a teremben valamilyen mozgalmat képviselünk, akkor sem lenne több szavazónk egymillió-nyolc-kilencszázezernél. Márpedig durván két és fél millió szavazó kell ahhoz, hogy biztonságos győzelmet lehessen aratni a Fidesz fölött az új választási rendszerben. Ez kevesebb, mint 2006-ban volt, amikor 2 millió 700 ezer fölött kapott a Gyurcsány Ferenc vezette koalíció, és kevesebb, mint az a 2 millió 800 ezer, amit az Orbán-féle rezsim kapott 2010-ben. Ha összeadjuk minden szavazatunkat, szerintem akkor is hatszázezerrel el vagyunk maradva a szükségestől. Ezek a voksok csak és kizárólag a bizonytalanok táborából jöhetnek. Nem fognak átjönni sem a Fidesztől, sem a Jobbiktól. A most bizonytalanok döntő többsége azt mondta 2010-ben, hogy vágják le a bal kezemet, ha még egyszer az MSZP-re szavazok. Ezeknek a szavazóknak a nagyon nagy része most azt mondja, vágják le a jobb kezemet, ha még egyszer a Fideszre szavazok. Ezért kell nekik világos alternatívát kínálni, amely a korszakváltás ígérletét nyújtja, amely a korábbi problémákra is megoldást ad, nemcsak a mostaniakra. Az összefogás és a korszakváltás csak együtt értelmezhető, csak együtt lehetséges.

Az eredeti kérdésre is visszautalva, mi csak idén márciusban hoztuk létre pártot. Arra a helyzetre reagáltunk így, amely azzal állt elő, hogy nemcsak az LMP, hanem az MSZP is elutasította az eredeti konstrukciónkat. Erre mondtuk azt, hogyha úgy nem megy, akkor próbáljuk meg máshogy, de akkor is meg fogjuk csinálni, mert a haza sorsa múlik azon, hogy megcsináljuk. Ma ezt a pártot az összes szavazók között olyan 7-8, a biztos szavazók között meg 10-11 százalékon szokták mérni. Ez két és fél hónap alatt nem olyan rossz teljesítmény, ha belegondolunk, hogy itt azért az ismertségen is múlik az eredmény, ami persze nem a vágyainkhoz, hanem az ismertségünkhöz, a megépítettségünkhöz képest jó. A legnagyobb ellenzéki párt, az MSZP, amelyik 23 éve létezik, egymillió szavazóról ment fel egymillió-kettőszázezerre 2010 óta, mi pedig a nulláról hatszázezerre. Azt gondolom, hogy érdemben tudunk hozzájárulni az ellenzéki szavazótábor növeléséhez.

Két dolog kell tehát mindenképpen a kormány leváltásához. Kell az összefogás, de nem mindegy, milyen, mert van vesztes összefogás is. Kell egy jó összefogás, és kell egy világos elkötelezettség a korszakváltás mellett. Ez jelenti a politika módszereit, a politika céljait, a politika becsületének a helyreállítását, jelenti a korrupció kiirtását, az ügynöktörvénynek az elrendezését és a megbékélést a határon túliakkal, jelenti a média szabadságának és függetlenségének a garantálását. Az egy év, ami hátra van, politikai értelemben óriási idő, szervezetépítési szempontból egyáltalán nem az. Gigantikus feladatot kell megoldanunk, mert szemben állunk egy óriási rezsimmel, amely pénzben, médiában, aktivistahálózatban, a jogi beavatkozást tekintve gyakorlatilag korlátlan lehetőségekkel bír hozzánk képest. Ám van neki egy rettenetes nagy terhe. Kormányoznia kell, és azt elképesztően rosszul csinálja. Ez már azok számára is nyilvánvaló, akik nem érdeklődnek a demokrácia vagy a magasztos eszméink iránt, csak a napi húsba vágó dolgok foglalkoztatják őket. Még egy számszaki érv a leválthatóság bizonyítékaként: a Fidesz különböző mérések szerint 25–29 százalékon áll az összes szavazó között. Az összes választót nézve 20 százalékot, a saját választóinak majd a felét elvesztette már, és ezzel szemben áll 56 százaléknyi változást akaró szavazó. A kérdés az, hogy tudunk-e nekik olyan garanciát, biztosítékot, üzenetet, összefogást kínálni, ami miatt még egyszer elhiszik, hogy a 2010-es csalódás után érdemes elmenni szavazni. Tavaly októberben azt mondtam, hogy ez év nyár végére lesz meg az összefogás, ami továbbra is meglehet, bár jelentős bonyodalmak látszanak az úton, s nem törvényszerű, hogy meglegyen.

Fleck Zoltán Annyira örülök, hogy kérdezhetek, hogy azonnal vissza is fogok élni a lehetőséggel, és kettőt kérdezek, bár a kérdéseim szorosan összefüggnek. Tegyük fel, hogy sikeres választáson vagyunk túl, a Fidesznek távoznia kell ugyan a hatalomból, de az a

gyanúnk, hogy a hatalmát elveszítve, az elmúlt három évben kiépített közjogi berendezkedés maradékaival is képes lesz a kormányzást akadályozni. Tehát az egyik nagy kérdés, hogy van-e arra forgatókönyv, hogy mit kezd a győztes, tegyük fel, a demokratikus baloldal valamilyen koalíciója, azzal a közjogi csapdahalmazzal, ami önmagában is akadályozhatja a kormányzást. És ehhez kapcsolódik egy konkrétabb kérdés: mit kezd majd azzal, ha utcára vezénylik a radikális jobboldalt, amely destabilizálni akarja a frissen megválasztott kormányt? Most mindenki azzal foglalkozik, hogy hogyan lesz a választásokig, de az legalább annyira fontos kérdés, hogy mi lesz a választások után.

Bajnai Szerintem is nagyon fontos kérdés. Örömmel láttam a Galamuson, hogy Mihancsik Zsófia elkezdett erről egy vitát. Remélem, jó vita lesz, mert releváns ezen gondolkodni. Sőt, szerintem felelőtlen az, aki csak abban gondolkodik, hogy hogyan váltsa le az Orbán–Simicska-rezsimet, de nem gondol arra, hogy utána mi történik, mi történhet. Óriási a felelősség, mert ha sikeresen leváltjuk ezt a rezsimet, és utána káosz lesz, akkor az ország végképp el fogja veszíteni a hitét a demokratikus változás értelmében, és akkor szabad az út a szélsőségek előtt.

Nyilván a taktikának egy részéről az ember nem beszél, hanem dolgozik rajta, és aztán megcsinálja. De egy általános választ hadd adjak a kérdésre. Igen, nyilvánvaló, hogy a Fidesz olyan rendszert épít, aminek az a célja, hogy kisebbségből is zsarolni tudja a többséget. Ugyanakkor a politikában a többség, különösen a frissen megszerzett többség, mindig óriási legitimitációval bír, és most nem beszélek arról, hogy esetleg kétharmadot is el lehetne érni, amit a mostani választójogi rendszer könnyebbé tesz. Nem beszélek róla, mert az egy könnyebb helyzet. Kétharmados győzelem esetén egyébként arra kell majd koncentrálnunk, milyen fékeket építsünk be, nehogy túl nagy legyen a kísértés, hogy az új kormány átessen a ló túlsó oldalára. Mert erre is lesz hajlam. Éppen ezért a választások előtt kell világos közjogi garanciákat adnunk, be kell mutatnunk azt az alkotmányt, amelyet ideálisnak és elfogadandónak gondolunk. Az Együtt 2014, sőt már a Haza és Haladás is jó másfél évvel ezelőtt föltette az internetre azt az alkotmánytervezetet, amely lehetséges megoldás lehet, és amely nem engedi, hogy az inga a túlsó oldalra lengjen vissza. Sőt éppen arra szolgál, hogy középre lehessen végre beállítani. Azt is el tudnám képzelni, hogy egy arra hajlandó tekintélyes testület örködjön ezen, jöjjön létre a választások előtt, és felügyelje ezt a folyamatot, adjon mintegy személyes garanciát, mintegy pótolva az Alkotmánybíróság súlyosan sérült tekintélyét. A kétharmados helyzetet ezzel most félre is tenném, és visszatérnék arra, hogy mi van akkor, ha az ellenzék valamilyen összetételű formációja szimpla többséget nyer. Azt gondolom, hogy az első időszakban óriási lesz a legitimitációja, mint ahogyan óriási bukás lesz a mostani rendszer számára. Akkor nagyon felkészülten – amin dolgozunk – készen kell állnunk, hogy olyan ajánlatot tegyünk az akkori ellenzéknek, amit nem tud visszautasítani. A frissen megszerzett, legitím hatalom birtokában ezt kell tennie az új kormánynak. Nem elképzelhető számomra, hogy a mostanra kifejlődött polip itt maradjon Magyarország testén. III. ő tisztelet Debreczeni Józsefnek, aki talán elsőként és a legalaposabban írta le ezt a polipot jóval a 2010-es választások előtt. Az ország működésképtelen lesz, ha ez a polip itt marad rajtunk. Polip alatt nem csak a gazdasági érdekhálót kell érteni, amely befonja és megfojtja az országot, a polip itt van közjogi értelemben is. Ennek a polipnak tehát mindent befogó csápjait bozótvágó késsel kell levágni Magyarországról, mert az életerejét szívja el. Ebben az új kormánynak nagyon-nagyon elszántnak kell lennie, és világossá kell tennie ezt a szándékát, mert erre kell mandátumot kérnie. Csak az adhat elég erőt hozzá, ha erre szól a többségi mandátuma. Ha azt tenné az új kormány, amit például az Orbán-kormány csinált, hogy bizonyos ügyekre kért mandátumot, de például új alkotmányra nem, főleg nem egy ilyenre, akkor nekünk sem lesz erőnk, hiszen nagyon gyorsan támadhatók leszünk azzal, hogy nem erre kértünk felhatalmazást. Mindig ez a csapdája az ígéretős kampányoknak. Elszántság, felkészültség, végiggondoltság, stáb, személyzet,

kiforrott jogi koncepció kell, hogy a visszautasíthatatlan ajánlatot minden lényeges területen meg lehessen tenni. Másrészt, ha ez a helyet kipucolódik, akkor nem szabad élni azzal a kísértéssel, hogy Simicska Lajos pandantjai jelenjenek meg a rendszerben. Mert azért, higgyék el, nem lesz egyszerű ennek a nyomásnak ellenállni. Ez is része annak a korszakváltásnak, amiről beszélek, erre is előre garanciát kell adni.

Várhegyi Éva Legutóbb Mesterházy Attilának azt az ellentmondást vettem fel, hogy van nekik írásos gazdasági programjuk, ami szakmailag, politikailag elfogadható, korrekt program, ám ehhez képest van egy mindennapos magatartásuk is, amellyel folyamatosan ráerősítenek, sőt rálicitálnak a mai kormánypárt populista, paternalista megnyilvánulásaira. Lásd rezsicsökkentés, nyugdíjak. Amire azt válaszolta, hogy a nyugdíjasok jelentős táborát teszik ki az MSZP szavazóinak, ezért ha le akarják váltani a kormányt, akkor muszáj ezeket az ígéreteket megtenni. A Haza és Haladásnak ugyancsak nagyon korrekt programja van, amiben vissza akar térni az európai stílusú gazdaságpolitikai irányvonalra, szakítani akar a populista-paternalista vonallal, amit a mai kormány követ. Ezért aztán Bajnai Gordontól meg azt kérdezem, már csak utalva arra az ígéretre is, hogy előre meg kell mondani, mit várhat az a társadalmi réteg, amelyik erre az oldalra fog majd szavazni, tehát hogyan lehet nyerni populista és paternalista ígéretések nélkül? Van-e vajon a társadalomnak olyan két és fél milliós rétege, amelyiket nem fertőzött még meg ez a populizmus?

Bajnai Nem vagyok hülye, de vannak ideáim és ideáljaim. Ezért én is azt gondolom, hogy ezt a választást meg kell nyerni valahogy, de látom azt a szörnyű csapdát, amibe 2002-ben belesétált a Medgyessy-kormány, majd 2006-ban a második Gyurcsány-kormány, s bizonyos értelemben 2010-ben a mostani Orbán-kormány is. Ezek a kormányok az első három hónapban tették tönkre a négy évüket, gazdasági és szociálpolitikai értelemben mindenképpen. Részben azzal, ahogyan mandátumot szereztek, részben azzal, ahogyan intézkedtek. Ilyen intézkedés volt például az egykulcsos adó a mostani kormánynál, a kétszer száznapos program a Medgyessy-kormánynál. Ugye, nem kell hosszan mondanom? Én abban hiszek, hogy lehet olyan népszerű, de nem populista intézkedéscsomagot összetenni és ígérni Magyarországnak, amelyik akár egyetlen plakátra is ráférhet. Amiről mi beszélünk, az bizonyos értelemben nagyon-nagyon baloldali program, de a működés forintra, fillérre kiszámoltság tesztjének – tudják, én ezt szeretem – azért alávettük. Mondok egy példát: a Fidesz Európa legigazságtalanabb adórendszerét vezette be Magyarországon, ezért a mi egyébként bonyolult munkaerő-piaci, makrogazdasági, kereslet-kínálati összefüggések alapján kiszámolt adójavaslatunk egyszerűen úgy is fölírható a plakátra, hogy a minimálbér nettója 8-10 ezer forinttal több lesz havonta. Ez egyik következménye annak a végiggondolt, működőképes, ugyanakkor társadalmi szempontból igazságos adórendszernek, amelyet kidolgoztunk. Igazságos adórendszer, mert a legalacsonyabb jövedelműektől egészen a közepes jövedelműekig ad, a legfelső 8 százaléktól viszont progresszív formában többet kér. Ez ráírható a plakátra, ez elmondható, de van mögötte egy működőképes gondolat, van mögötte nemcsak közgazdasági gondolat, hanem egy társadalomkép is, mert szerintem az egykulcsos és a progresszív adó közötti döntés társadalomfilozófiai kérdés is, nemcsak közgazdasági racionalitás kérdése.

Ha most leülnénk tárgyalni a gazdasági programokról, akkor vitánk lenne a Magyar Szocialista Párttal például az élelmiszerek áfacsökkentésének javaslatától. Lehet, hogy meglepő, de nekem ezzel a szocialista javaslattal a fő bajom az, hogy nem elég baloldali, nem elég szolidáris. Az áfacsökkentés mindenkinek ad, a gazdagnak sokkal többet, mint a szegénynek. Ha Simicska Lajos megy el nagybevásárolni, akkor ő – csakúgy mint a rezsicsökkentés esetében – sokkal többet kap ebből, mint amennyit Iványi Gábor valamelyik ügyfele. Becsléseink szerint nettóban, tehát a különböző hatásokat kiszűrve, olyan 260-300 milliárd forintba kerülne az élelmiszerek áfájának általános 5 százalékra csökkentése. Ha ennyi

pénzünk lenne, abból meg lehetne oldani a teljes tanári életpálya-rende­zést, nem úgy, ahogyan a Fidesz javasolja, hanem jobban. Vagy 15-20 milliárd forintba kerülne, hogy Magyarországon egyetlen gyerek se éhezzen az év egyetlen napján sem: 15-20 milliárd forint! Annyira nem szegény ez az ország, hogy ezt ne engedhetné meg magának. Ha ennyi pénzünk van, akkor ennek egy kisebb részéből rendezhetnénk azt is, hogy legalább a minimálnyugdíjak szintje emelkedjen, mert a minimálnyugdíjak szintje évek óta gyakorlatilag változatlan. Töredékéből ennek a pénznek havonta tízezer forintot lehetne adni azoknak, akik a legalján vannak a nyugdíjszintnek. Ha rendes, szolidáris programot akarunk csinálni, és van ennyi pénzünk, szerintem egyébként nincs 300 milliárd forint a büd­szében, ami az áfacsök­k­en­téshez kellene, de valamennyi van, megoldható például a pozitív szaldójú progreszszív adórendszer. Ha van pénz, abból először oda kell adni, ahol a legnagyobb az ínség, és célzot­tan kell adni, nem úgy, hogy mindenkinek jusson. A Fidesz politikája, hogy a rezsicsök­k­en­téssel az úszómedencék fűtésére többet ad, mint egy panellakásba. 2009-ben, amikor a lehető legnagyobb válság közepette mi kormányoztunk, és visszakértük a 13. havi nyugdíjat meg a 13. havi közszférabért, mert nem tudta kifizetni a társadalom, aközben a távhő áfáját levittük a legalacsonyabb kulcsra – de távhővel nem is fűtenek úszómedencét! A távhőszolgáltatással a szegényebb családok élnek panelházakban vagy régebben épült társasházakban. Sorolhatnák abból az egy évből a szolidaritási alaptól a munkahelyvédelmi alapig még sok más intézkedést, amit megcsináltunk. Az utóbbit a Fidesz például csak fölturbózta. Tehát alapvetően igyekeztünk szolidárisan kormányozni, mert szerintem a kormányzás, az problémamegoldás. Tényleges megoldás. Lehet válogatni a lehetőségek közül, eldönthető, hogy a baloldalibbat, a szolidárisabbat vagy a jobboldalibbat választjuk-e, de hogy olyat válasszunk, amely nem oldja meg a probléma alapját, az elképzelhetetlen számomra. Ha van kudarca a 2010 előtti hosszú-hosszú időszaknak, az egyik az, hogy nagyon sokszor látszatszem­lén­dős megoldásokat hozott a valódi problémákra. Vagy nem hozott megoldásokat. Talán emlékeznek rá, amikor elkezdtem a kormányzást, akkor tíz pontból álló nyilatkozatot írtak alá a parlamenti másfél frakció képviselői. Abban csupa olyan kérdés volt, amit már tíz éve meg kellett volna oldani.

Itt az ideje, hogy újrafogalmazzuk azt a paradigmát, amely húsz évig hajtotta Magyarországot a rendszerváltás után. Úgy is leírhatjuk ezt a húsz évet, hogy először volt egy hosszú évtizede a rendszerváltásnak, 1989-től 2001-ig, ami arról szólt, hogy Magyarország nagyon gyorsan haladt előre, de magyarok millióinak sokkal rosszabb lett az élete. Aztán volt egy rövid évtized, 2001-től úgy 2008-ig, a válságig, amikor magyarok millióinak sokkal jobb lett a helyzete, de az ország rosszabb helyzetbe került, a növekedési, gyarapodási, fejlődési kilátások összességében romlottak. Aztán bekövetkezett a válság két éve, 2008-tól 2010-ig, ami nem volt más, mint korrekciós kísérlet a talpon maradásra és bizonyos hosszú távú pályák lehetőségének megnyitására. 2010 után aztán nem ezeken a hosszú távú pályákon indult el az új kormány, hanem egy olyanon, amelynek következtében Magyarország kilátásai is tönkremennek, és milliók élnek sokkal rosszabbul, mint ahogy élhetnének, vagy éltek korábban. Ezért minden szempontból ezt tartom a legrosszabb korszaknak a rendszerváltás óta. Ám ha paradigmát akarunk váltani, akkor az a kérdés, hogy össze tudjuk-e rakni újra a társadalmi szolidaritás és az egyéni törekvések támogatását úgy, hogy ez előrevigye az országot, mert sajnos az elmúlt két évtizedben ez a két jogos szempont és érdek egymással szembekerült. Hogy jót is mondjak, nagy érdeme volt az első húsz évnek, hogy egyiket sem tette tönkre. Tehát az egyéni törekvéssel is lehetett boldogulni, nem úgy, mintha jobban kormányozták volna az országot, de mégis működött ez is és a társadalmi szolidaritás is, nem esett szét a társadalom. Most mind a kettővel óriási baj van, az egyéni törekvéseknek is rettenetesen beszűkült a lehetőségük, a szolidaritás pedig elemi módon szét van verve. Minden lakossági fórumon elmondom, hogy ugye emlékeznek arra a mondatra, amit Hódmezővásárhelyen elmondott az akkori polgármester: mindenki annyit ér... és itt meg szoktam állni. Kilencvenszázalékos találati aránnyal a 400-500 fős közönség be szokta fejezni a mondatot. Azt a mondatot

Magyarországon mindenki megtanulta: mindenki anynyit ér, amennyije van. Ez az egyik jelmondata a mostani kurzusnak, és általában ilyen véletlen mondatok szokták a négyéves ciklust meghatározni. Nekünk új módon kell definiálnunk és összeraknunk az egyéni törekvés segítségét és a társadalmi szolidaritást, hogy a kettő egyszerre működjön, hogy támogassák egymást, és ne kerüljenek szembe egymással.

Iványi Gábor Előbb egy megjegyzésem lenne, bár valójában az üzletfeleim nevében szeretnék majd kérdezni. A megjegyzésem pedig az, hogy egyetértek a polip humanizálásával. De vajon minimális ajánlatként elfogadja-e a polip a bozótívógó kést? A másik oldalon meg az a gyanúja a poliptól szenvedő többségnek, hogy a bozótívógó késből a végén, ha nem is tortalapát, de mondjuk süteményesvilla vagy kés lesz. Tehát nem félnek-e attól a kormány- és rezsimváltásra készülők, hogy ez megint a polip túlélését fogja hozni a kompromisszum okán? Ez egy megjegyzés volt csak, nem is igényelek igazán választ rá. Ami pedig az ügyfeleimet illeti, az ő körükben legalább egymillió lehetséges szavazót sejtek. Róluk a jelenlegi kormány lemondott. Vagy ahogyan egy a hatalomhoz közel álló ember mondta, ott kell hagyni hárommillió embert az árokparton ahhoz, hogy a céljainkat elérjük. Én nem is arra gondolok, hogy hogyan lehetne a szolidaritást helyreállítva azt a minimális kötelező segítséget megadni, hogy ne legyen az, ami ma van. Hogy már gombát sem szabad szedni, és a lomizók arra számítanak, hogy hazaérve a lomtalanítás hozadékával, a rendőr azt elveszi büntetés címén. Ez a kedvenc játék vidéken, a legtöbb helyen, ahol családok a lomtalanításból élnek. A kérdésem az, hogy ez a legszegényebb harmad számíthat-e arra, hogy a segélyen vagy a konkrét enivalón túl ők kellenek ennek az országnak. Az étel persze fontos, és azonnal kellene valamit tenni, mert az iskoláskorú gyerekeknek állítólag 20 százaléka éheznek. Én is irányítok olyan iskolákat vidéken, ahol nagyon sokan péntektől hétfőig nem esznek. De: általában lesz-e egyáltalán esélye ennek a legszegényebb harmadnak, hogy valahogy hozzászóljon Magyarország jövőjéhez, lesz-e mód rá, hogy valami értelmes munkát végezzen, amire az én tapasztalatom és meggyőződésem alapján a többség vágyik.

Bajnai Csegey Dénes mondatával hadd illusztráljam, mit gondolok erről: Európába, de mindahányan. Az egyik nagy problémája az előző időszaknak, ami miatt Magyarország bele is esett egy felzárkózási csapdába, hogy a társadalom egyik része viszonylag gyorsan volt képes integrálódni az európai viszonyokba, élni tudott az integráció teremtette lehetőségekkel, de közben maradt egy jelentős középréteg, amely európai értelemben nem volt kompatibilis, nem tudott élni a lehetőségekkel, és éppen az aktuális hullám függvényében lassan csúszott lefelé, vagy emelkedett föl. De ott az általad egymilliónak mondott, bár vannak, akik ennél nagyobb számot is mondanak...

Iványi Szavazók vannak csak egymillióan...

Bajnai Igen, így pontosabb, mindenesetre óriási tömeg, amelyik végképp elzáródott minden lehetőségtől. Ezt a problémát eminensen sorolom be abba körbe, amiről az előbb úgy beszéltem, hogy a kormányok az elmúlt időszakban nem megoldásokat hoztak, hanem tovább taszigálták a problémát. Egy biztos, Kánaánt nem lehet ígérni. Ha azt mondtam, hogy nincs 300 milliárdunk az áfacsökkenésre, akkor abból az is következik, hogy nincs ezermilliárdunk sem ennek a problémának a kezelésére. Nagyon sok kérdést viszont lehet már a kezdettől kezelni, mondjuk azt a 15-20 milliárdot, ami a gyermekétkezésre kell, elő fogjuk teremteni. Ez nekem személyes ügyem. Nem lehetünk olyan szegények, hogy erre ne találjunk megoldást.

Ha a mostani kormány felmondta a szolidaritást a társadalommal, akkor újra meg kell kötni a szolidaritás szerződését. Mi publikáltunk erről másfél éve egy nagy tanulmányt, sok szakértő dolgozott rajta. Lényegében új lehetőségeket, új irányokat kerestünk a szociálpolitikában. A tanulmány alap gondolata az volt, hogy akkor lehet újra megkötni ezt a szerződést, ha egyik

oldalról kimondjuk: a felül lévők kötelessége, hogy ennek a programnak a terheit befizessék. Ez alól nem lehet kibújni, nem lehet rámutatni a szegényebbre, hogy nem érdemlik meg a szolidaritást. Látjuk, hogy most pontosan ez történik. A szolidaritási alkut viszont csak úgy lehet jól megkötni, ha valamilyen módon a felül lévők politikai értelemben vett legitimitációját ezzel meg tudjuk nyerni. Világossá kell tennünk, hogy az alul lévők és a felfelé törekvők támogatása valódi törekvéssel párosul. Ezért a javaslatcsomagunk sok újszerű lehetőséget biztosítana a felzárkózásra, de az a legkevesebb, amit mindenkitől el kell várnunk, hogy törekedjen arra, hogy ezekkel a lehetőségekkel valóban élni akar. Vagy az ő saját életében, munkával, munkakereséssel, vagy legalább azzal, hogy nem örökíti tovább a szegénységet az utódaira, a következő generációra. Most még ez történik. Hogy példát is mondjak, tudjuk, hogy radikálisan szűkíteni lehetne a koraszületésből fakadó tartós fogyatékossgot a kora gyermekkori fejlesztéssel. De a leginkább érintett, legszegényebb falusi anyukák nem férnek hozzá ezekhez a szolgáltatásokhoz, mert helyben nincsenek ilyenek, az anyagi lehetőségeik pedig nem engedik meg az utazást a közeli városba. Nagyon kis összegbe, egymilliárd forintba kerülne, hogy minden koraszülött gyerek édesanyja automatikusan bérletet kapjon, hogy cserébe behordja a gyereket a korai gyermekfejlesztő központba. Egemilliárd forint nem tétel, de ezzel radikálisan csökkenhetne azoknak a száma, akik már úgy kerülnek az iskolába, hogy nem lehet rajtuk segíteni. Tehát a szolidaritási alknak olyannak kell lennie, amit a társadalom többsége is elfogad, mert csak így lesz társadalmi értelemben fenntartható.

Kitüntetett területe a társadalmi szolidaritásnak az oktatás. Egy hónapja mutattuk be azt a programot, amelyen száz szakértő dolgozott a Magyar Pedagógiai Társaság égisze alatt, a Haza és Haladás Alapítvány megrendelésére. A magyar oktatás rendszerének legátfogóbb átalakítási javaslata született meg egy fehér könyv formájában, amit vitaanyagként küldtem el mind az ötezer magyar iskolaigazgatónak. Nem nagyon számítok válaszokra, mert mindenki retteg és fél, de azért jó, ha ott van náluk. Az oktatás az a lift, amivel föl lehet emelni nagyon sokakat, és ezt a munkát már kora gyermekkortól el kell kezdeni. Lényegében szinte mindenben 180 fokkal az ellenkezőjét kell csinálni annak, amit a Fidesz csinál, bár két nagyon fontos problémára a Fidesz is föl hívja a figyelmet. Az egyik a tanári megbecsülés, tanári életpálya szükségessége, erről beszél, de nem csinálja. Szeretné csinálni, csak nincs rá pénze. A másik megoldandó probléma a tanári munka minőségbiztosítása, de ebben is szörnyű, amit tesz. Ez is abba a hosszú sorba illeszkedik, amikor Orbán Viktor valódi problémákat vet föl, de szörnyű megoldásokat javasol.

Tehát az oktatást tartom a megoldásnak, és persze itt van még a foglalkoztatás kérdése is. Nagyon súlyos időzítési ellentét van aközött, amit középtávon csinálni kellene azért, hogy az ország felzárkózzon, meg aközött, ami a rövid távú problémákra ad választ. A munkanélküliek döntő többsége alacsony képzettségű, itt nagyon nagy az elmaradásunk, ezért arra kellene koncentrálni sok erőforrást, hogy őket valahogy ebből a helyzetből kihozzuk. Nem a közmunkával, vagy nem ezzel a fajta közmunkával, miközben az ország felzárkózására csak akkor van esélyünk, ha a tudásgazdaság irányába építkezünk, amit meg az oktatás és felsőoktatás teljes átalakításával lehet elérni. Az egy 15-20 éves távon eredményt hozó folyamat lehet csak. A két problémát egyszerre kell kezelnie minden kormánynak, azért, hogy ne robbanjon föl a társadalom. A mostaninál sokkal több munkát kell adni az alacsony képzettségűeknek, de közben nem szabad engedni, hogy sokan belecsúszszanak az alacsony képzettség csapdájába. Abban hiszek, hogy azzal fogunk változást elérni ebben az országban, ha megmutatunk egy új jövőképet, amely a jelennel szemben nem a reménytelenség, a kilátástalanság, a félelem és az ebbe való beletörődés világa, amelyet nem ural a megszoksz vagy megszoksz dilemmája.

Pikó András *Köszönöm az első kört. Nagyjából egy óránk van hátra, úgyhogy, ha*

megengeditek, akkor én most hadd legyek a közönség szószólója. Ahhoz, hogy maradjon időnk néhány kérdésre a közönségtől is, pörgessük fel a második kört! Ugyanebben a sorrendben jönnek a kérdezők, először Radnóti Sándor.

Radnóti Teljesen egyetértek az első válaszodban adott analízissel abban az értelemben, hogyha ezt a választást megnyeri Orbán Viktor, az abszolút nemzeti katasztrófa volna. Sőt még egy érvet hadd mondjak: egy ilyen győzelem a számára visszamenőleg legitimálná ennek a ciklusnak azokat az intézkedéseit, amelyeket legfeljebb legálisnak, de legitimnek sem tarthatunk. Mindez azonban nyilvánvalóan nem indokolhatja azt, hogy ami ma van Magyarországon, azt fasiszta diktatúrának nevezzük. Kétségtelen, hogy a külföldi és a magyar sajtóban is gyakran találkozunk ilyen leegyszerűsítéssel, ami félreértése és rendkívüli vulgarizálása a helyzetnek, és amivel szemben te is felléptél nem olyan régen egy német interjúban, amit én helyeslek. De nem lett volna ott a kérdésnek egy másik oldala is? Nevezetesen az, hogy miközben valóban igaz, hogy nem fasizmus, valóban igaz, hogy a kormány nem képvisel nyíltan antiszemita vagy rasszista, vagy cigányellenes politikát, ugyanakkor régi szokása, hogy a jobboldalt, amit ő jobboldalnak nevez, nem választja el éles határral a szélsőjobbtól, sőt körüludvarolja a szélsőjobbot, és állandóan gesztusokat tesz neki.

Bajnai Jogos és aktuális a kérdésed. Kaptam is jó néhány e-mailt erre az MTI-hírré, de az igazsághoz azért hozzátartozik, hogy az MTI-hír kicsit sommásan idézte, amit én mondtam. A Heinrich Böll Alapítvány rendezett egy fórumot, amelyen Magyarország volt a téma. Nem egyedül voltam, Jávor Benedekkel, az Európai Parlament egy német képviselőjével és a Böll alapítvány elnökével vettünk részt a rendezvényen. Egy Mark Twain-idézettel kezdtem, ami úgy szól, hogy egy hazafi a hazáját mindig megvédi, a kormányát meg akkor, ha az megérdemli. Majd azzal folytattam, hogy szeretném a beszélgetés során különválasztani az országot és a kormány dolgait. Való igaz, azt mondtam, hogy Magyarország nem antiszemita, bár a német sajtóban kezd kialakulni róla ez a kép, Magyarország nem rasszista, és Magyarország nem szeret diktatúrában élni. Ami meg a kormányt illeti, azt tudom mondani, hogy a kormány maga nem antiszemita és nem rasszista, a kormánnyal rengeteg baj van, és ennél több jót nem tudnék róla elmondani, majd utána hozzátettem, hogy a magyar parlamentben jelen van a rasszizmus, és erősen jelen vannak a neonáci eszmék képviselői. Kifejtettem, hogy véleményem szerint ebben a kérdésben a kormány meglehetősen opportunista, és aztán rátértem egyéb dolgokra.

Pontosan azt gondolom, Sándor, amit te mondasz. Fontos, hogy ezekben a nagyon érzékeny kérdésekben pontosan fogalmazzunk, hogy hiteles maradjon az érdemi kritikánk. Magyarország jelenlegi kormánya nem antiszemita, nem neonáci. De valóban: folyamatos opportunista egyensúlyozásnak vagyunk tanúi, hogy a saját szélsőséges szavazóit megtartsa, esetleg szavazókat húzzon át a Jobbiktól, és az egy a tábor, egy a zászló, eredeti, mára már azért nem működő ideológiájának a lehető legnagyobb mértékben megfeleljen. Éppen ezért tesz sok olyan, számomra teljes mértékben elfogadhatatlan gesztust ez a kormány, a Nyírő-temetéstől kezdve a múltkori kitüntetéses ügyekig. Ezek súlyos ügyek. Mint ahogyan azt is nyilvánvalóvá kell tennem, hogy nekem azzal a felfogással is bajom van, ami a Zsidó Világkongresszuson mutatkozott meg Orbán Viktor beszédében, aki úgy beszélt magyarok és zsidók együttéléséről, ami az én nemzetképpemmel ellentétes. Ehhez nem kell feltétlenül antiszemitának lennie annak, aki úgy beszél, ahogy Orbán beszélt, de az én nemzetképpem gyökeresen más, mint az övé. Azt gondolom, hogy vannak zsidó magyarok, meg mindenféle más magyarok, és ők mind-mind egy nemzetet alkotnak, míg Orbán zsidók és magyarok kapcsolatáról beszélt. Ebben gyökeres nézetkülönbség van, azt gondolom.

Másfelől, ebben az ügyben egy kormánynak nemcsak technokrata feladatai vannak.

Magyarország újraegyesítése csak akkor jöhet létre, ha képesek vagyunk újradefiniálni ezeket a fogalmakat, legelőbb is a nemzet fogalmát. Ebben mindenkinek engedményeket kell tennie, persze nem az antiszemitizmus irányába, ne értsetek félre, hanem a saját korábbi berögződéseivel kapcsolatban. Abban például, hogyan ítéljük meg a 2004-es népszavazást. Abban szerintem igenis van adósságunk, nagyon sok muníciót adtunk a szélsőjobbnak, meg a Fidesznek. A 2004-es népszavazás okozta traumában érdemi felelőssége van az akkori baloldalnak, hiszen olyan érvrendszerrel, az önzés érvrendszerével vívta meg azt a csatát, amivel súlyosan megalázott határon túl élő milliőkat, miközben lehet, hogy alapvető elvi kérdésekben ez egy jól lefolytatható vita lett volna. Ez pirruszi győzelem volt a baloldal számára, nagyon erős, hosszú távú érvkészletet adott a Fidesznek.

Fleck A 2014-es választások után, ha az a Fidesz győzelmével végződik, nehéz lesz megmagyarázni a külföldi sajtónak és a külföldi választóknak is, hogy az ország egyébként szereti a demokráciát, és jogállamban szeretne élni. Ebben a tekintetben is óriási a felelőssége a mai baloldali ellenzéki erőknél, és mérhetetlenül nagy feladat az ellenzéki győzelem lehetőségének a megteremtése. Sokat beszéltél programokról, azok közérthetővé tételéről, de vajon amikor leültök egymással ezekről tárgyalni, mindenki tudatában van annak, milyen óriási a tét? Egy politikusnak pedig arra a helyzetre is kell legyen stratégiája, ha nem 2014-ben hanem később, egy ciklus közbeni összeomlás miatt kell átvenni a kormányzást.

Bajnai Igyekeztem eddig is úgy beszélni, hogy világos legyen: nem technokratikus kérdésnek gondolom a 2014-es választást, még csak nem is egyszerűen szokásos parlamenti demokratikus választásnak. Fogalmazhatok máshogyan is. Nehéz, életre szóló személyes döntésem volt, hogy visszajövök a politikába. Azért tettem meg, mert azt gondolom, hogy rendkívüli helyzet van, és egyszerűen nem tehetem meg, hogy nem teszek meg mindent, amit megtehetek. Különben nem tudok jó lelkiismerettel ebben az országban élni – egyáltalán, élni.

Elmondtam az elején, hogy miért beláthatatlanok a következményei egy jövő évi Fidesz-győzelemnek. Ehhez jó néhány szempontot hozzátettél, ezért mi akkor tesszük jól a dolgunkat, ha ennek a jelentőségére felhívjuk a figyelmet, erre adunk közérthető, világos magyarázatot és alternatív jövőképet, ezt az üzenetet visszük el a választókhöz. A korszakváltás üzenetében kell egyesítenünk az ellenzékkel. Ez a jó összefogás lényege. Ha nem tudunk nyerni, annak az egyik legfőbb okozója az lehet, hogy nem tudunk jól összefogni. Ebből a szempontból nem biztatók az utóbbi hetek eseményei, de nincs is még vége a történetnek. Én személyesen ezt végig fogom csinálni. A korszakváltás üzenete köré meg fogom szervezni a lehető legnagyobb tábor, és ha ez valamiért 2014-ben kevésnek bizonyul, akkor tudom, hogy felelősségem van abban, hogy ezen tovább dolgozzunk. De azt látni kell, hogy ha 2014-ben új mandátumot kap ez a rezsim, akkor itt kő kövön nem marad ellenzéki oldalon sem. Ezt egyébként a velünk együttműködői viszonyt kialakító MSZP-nek is látnia kell. Tehát valójában 2014 utánra optimalizálni az elképzeléseket reálisan nem nagyon lehet senkinek sem, mert ez a választás akkor a végét jelenti majd a hagyományos pártstruktúráknak is. Lehet persze reménykedni abban, én is így gondolom, hogy ez a rendszer, ha túlélné 2014-et, akkor néhány éven belül megbukna, mert fenntarthatatlan a működése, ám egyáltalán nem biztos, hogy a bukásából demokratikus középfordulat következik majd. Erre semmilyen garancia nincs.

Várhegyi Amikor egy kormány most már a harmadik éve és várhatóan még a negyedik évben is lerabolja a gazdaságot, a vállalkozásokat, és ennek következményeként menekül a tőke, a beruházó, honnan várhatjuk, hogy 2014-ben olyan befektetési és beruházási hajlandóság indul el, ami nemcsak egy normális rátához vezet, hanem pótolja azt a vagyonszűkítést és jövedelemvesztést is, ami itt ezermilliárdokban mérhető szintet ér el?

Bajnai Van egy finn mondás: a bizalom gyalog érkezik, és gyorsvonaton távozik.

Magyarországon is ezt történt. A kiváló közgazdász, George A. Akerlof írt egy könyvet a társával, Robert J. Shillerrel *Animal Spirits*, vagyis elemi vagy állati ösztönök címen. Ebben kifejtette, hogy a gazdaságban a számokon és a logikai összefüggéseken túl a hangulati tényezők, a széles értelemben vett motivációk, mint például a bizalom, mennyire meghatározók. Pontosan ez az, a bizalom, amit a legkártékonyabban tönkretett ez a kormány. A magyar gazdaságban is három dologból lehet növekedés: exportból, fogyasztásból vagy beruházásból. Itt az export már nem tud további beruházás híján jelentősen növekedni. A fogyasztás, ha a foglalkoztatás csökken, nem fog növekedni, ezért egyetlen lehetőségünk maradt, a beruházás. Ha van beruházás, ez a mi gazdasági programunk logikája, akkor a beruházásból lesz többletexport, meg többletmunkahely. A többletmunkahelyből lesz többletfogyasztás, illetve, ha jól csináljuk a dolgot, akkor megtakarítás is. Mert valahogyan a lenyúlt nyugdíjpénztári megtakarítást is, ha pótolni nem is lehet, de el kell kezdeni valami más módszerrel újraépíteni, különben nagy katasztrófa lesz a nyugdíjrendszerben.

Tehát ezért valóban a beruházásokat kell először belökni. Persze könnyű mondani, hogy bizalom, de hogyan építi meg ezt az ember? Komoly intézkedéslistát írtunk erre. Csak példákat mondok, mert hosszú a lista. Az első, hogy csináljunk adóalkotmányt. 2011-ben 26-szor módosították az adótörvényeket Magyarországon. Minden második héten, nem csoda, hogy nincs bizalom. Beruházni az iparban úgy szokott az ember, hogy két-három évig költi a pénzt, aztán hat-hét év alatt megtérül neki. Ezért kell olyan adóalkotmány, ami garantálja, hogy évente egyszer lehet a kormánynak adójogszabályokat módosítani, arra minimum 60 napos felkészülési határidőt kell adni, és még ez előtt kötelező konzultálni az érintettekkel. Ez csak egy példa. Az volt a kérdés, hogyan pótoljuk az elmaradt beruházásokat. Teljesen pótolni nem tudjuk, mert közben azt mások megkapták, lengyelek, csehek, szlovákok, románok. Elvittek egy csomó beruházást. Az aktuális döntéseket kell ide csalogatni. Azt javasoljuk, hogy egyfajta növekedési paktumot kell kötni a bankokkal, az energia- és más nagyberuházó cégekkel, amelyeket különadóval sújtottak. A paktum lényege, hogy elfogadjatjuk, hogy nem tudjuk a gazdaságba most mélyen beágyazott különadókat azonnal kivezetni, hiszen ez évente 700 milliárdot meghaladó összeg, de azt mondjuk a partnereknek, ha hajlandók a szokásos, közvetlen érdekeiken túli szinten beruházni, akkor a többletberuházás egy részét leírhatják a különadóból, a Robin Hood-adóból. A többletfinanszírozást a bankok a bankadóból. Hiszen azért a többletberuházás már viszonylag direkt növekedési hatással jár, ezért viszonylag kis kockázattal teheti meg a kormány azt, hogy észszerű mértékig utólagos jóváírást ad a számukra. Ez pozitív win-win forgatókönyv lehet, nem loose-loose alku, amibe most a magyar gazdaságot behajtotta a kormány. Azt is látni kell, hogy a bizalom újraépítése nem fog hat hónap alatt menni. Ez szívós, kitartó, előre bejelentett, megtervezett pálya mentén kell hogy haladjon. Ennek része az is – és ez nagyon határozott ambícióm –, hogy 2014 nyarán egy előre meglévő terv alapján meg kell kötni az érdemi társadalmi-gazdasági megállapodást a munkaadók és a munkavállalók szervezeteivel. Úgyis helyre kell állítani, ésszerű mértékűre kell növelni a munka világához tartozó jogköröket, szükséges lesz a szakszervezetek talpra állítása is. Ennek kapcsán viszont négyéves társadalmi-gazdasági megállapodást szeretnénk kötni, úgy, ahogyan azt az írek vagy a finnek tették. Kiszámítható, stabil pályát vázolhatnánk a gazdaság szereplőinek, a munkavállalóknak, egyáltalán, oda kellene eljutnunk végre, hogy Magyarországon a polgárok a törekvésükhöz támogatást, kiszámítható pályát kapjanak. Beszéltem már a szolidaritásról, de azért azt látni kell, hogy a szolidaritás nem fenntartható, ha nincs gazdasági alapja. Az új kormányzati politika célcsoportja a törekvő polgárok, a törekvő magyar emberek lesznek. A törekvő magyar ember, nem a nagyvállalkozó, ő már nagyon sikeresen törekedett, tőle szolidaritást kell elvárni. Nekem törekvő ember az a pedagógus, aki kicsit több bérért szívesen korrepetálna olyan gyereket, akinek erre szüksége van. Törekvő ember az a 13 éves cigány lány, akivel találkoztam Hejőkeresztúron. Hatan alszanak egy szobában, de ő egyébként kitűnő tanuló, és szeretne középiskolába menni. Ő törekvő ember.

Törekvő ember az a nyugdíjas, aki a nyugdíja mellett szeretne még dolgozni, és ezt most megtiltották neki. Törekvő ember az az ápolónő, aki szeretne kicsivel többet keresni több munkával, az a kisvállalkozó, aki szeretne túlélni és a vállalkozását gyarapítani. Ezért a magyar államnak, a magyar kormánynak célszerűen kell támogatnia a különböző csoportokat. A társadalom legjobban kereső rétegei számára lehet liberális a magyar állam, mert mondhatja, hogy őket békén kell hagyni, el kell kérni tőlük, ami a többlétszolidaritáshoz kell, de nem kell őket bántani, mert ők már jól törekedtek. A társadalom közepét védeni kell a leszakadástól, és stabilizálni kell, tehát ott lehet bizonyos értelemben konzervatív a társadalmi megközelítés. A jövedelmi szintek legalsóbb rétegeiben pedig biztosítani kell a napi túlélést és a felemelkedés lehetőségét. Ott szociáldemokratának kell lennie a kormánzatnak.

Iványi Én nem gondolom, hogy 2014-ben világvége lesz Magyarországon akkor sem, ha ne adja Isten, a Fidesz győz, és nekiáll befejezni, amit eddig elkezdett. Ne így történjék, de egy részletkérdésről szeretném megtudni a véleményedet. Folytatni kívánjátok-e Európának, Amerikának azt a fajta vizionálását, amibe Orbán Viktor belekezdett, hangoztatva, hogy a Nyugat elveszítette azokat a keresztény és erkölcsi alapjait, amik történelmét és kultúráját meghatározták. Másrészt, ha rajtad múlik, milyen lesz az új kormány egyházpolitikája?

Bajnai Engedjék meg, hogy megkérdőjelezzem a miniszterelnök úr víziójának az őszinteségét. Én úgy látom, hogy a Nyugat alkonyáról szóló spengleriánus vízió mögött nagyon gyakorlatias törekvések húzódnak meg. Hiszen ha a Nyugaton alkonyodik, akkor a keleti típusú irányítási rendszereknek jött el a hajnaluk, ez pedig alátámasztaná és megindokolná mindazt, amit ő tesz. Én nagyon máshogy gondolkodom. Azt gondolom ugyanis, hogy a Nyugat, különösen az a része, amelyik megértette a válság lényegét, nagyon sikeres lesz. Még Európa is kétfelé szakadóban van, és a Nyugatnak egy része, Németország és a tőle északra fekvő országok példátlanul jól teljesítenek ebben a válságban. Németországban az elmúlt húsz évben soha nem volt ilyen alacsony a munkanélküliség, mint most. Megértették, hogyan kell viselkedni, vannak jó intézményeik, és van jó politikai kultúrájuk, függetlenül attól, hogy éppen ki kormányoz. Európa ketté fog szakadni. Lesz egy a tudásgazdaságra alapozott északi és lesz egy leszakadóban lévő déli fele. A mi országcsoportunk számára nem dőlt el a végzet, vagy mi magunk döntünk a végzetünkről. Megvannak az adottságaink, hogy a csákyánkat beakasszuk az északi fél tudásgazdaságra alapozott hajójába, és akkor föl tudunk emelkedni. Ehhez a gazdasági rendszerváltozás 2.0-s verzióját kell elindítani, ami a bérmunka helyett a magasabb hozzáadott érték irányába viszi a magyar gazdaságot. De megtörténhet az is, és most Magyarország efelé fordul, hogy megpróbálunk bérköltségben versenyezni a keleti konkurenciával – ehhez azonban keleti életszínvonal tartozik. Ez tartós leépüléshez és tévesztéshez vezet.

Ami az egyházakat illeti, hadd válasszak külön két dolgot. Egyrészt a vallásszabadságot, amit Magyarországon helyre kell állítani. Pont. Ez nem bonyolult állítás, erre nekünk van publikált alkotmányjogi tervezetünk, számtalanszor deklaráltuk az ezzel kapcsolatos nézeteinket. A másik kérdés az állam és egyházak közötti együttműködés. Rendszeres kapcsolatban vagyok sok kisebb és nagyobb egyház vezetőjével. Azt látom, hogy Magyarországon a történelmi egyházak egy része masszívan a középosztályok egyházává kezd válni. Az a szociális misszió, ami krisztusi küldetése lenne a keresztény egyházaknak, a tevékenységük súlyában egyre kevésbé jelenik meg. Márpedig, ha valamire bővítenőnek látom az állam és az egyházak együttműködését, ez pontosan ez a terület lenne.

Pikó Köszönjük. Várnánk néhány kérdést, és ezekre együtt válaszolna a vendégünk. Szeretnék visszaélni moderátori helyzetemmel egy rövid kérdés erejéig. A korszakváltás igénylése sokak számára nagyon erős MSZP-kritikaként értelmeződött, majd amikor nem ment előrébb úgy az ellenzéki együttműködés ügye, mint ahogyan sokan szerették volna,

megtörténtek a nyilvánosságban az első komolyabb csörték. Sokaknak lehetett déja vu érzésük. Mintha a régi MSZP–SZDSZ-viszony éledt volna újjá, annak minden személyes ellenszenvével, de ami ennél is fontosabb, erősödnek azok a félelmek, hogy ez majd ugyanúgy ronthatja a kormányzati teljesítményt, mint mondjuk 2006 után. Kell-e tartani ettől?

Lánczos Vera Kérdésem Andráséhoz kapcsolódik. A korszakváltás és a szövetségépítés kapcsán az izgatna, hogy konkrétan miben akarunk korszakot váltani, és kik a felelősek azokért a dolgokért, amikkel szemben korszakot szeretnék váltani, mert ez egyben azt is meghatározza, hogy kivel kívánunk szövetségre lépni, és kivel nem. Az MSZP-vel kapcsolatban mindig elhangzik, hogy praktikus okokból megkerülhetetlen, míg más demokratikus pártok, amelyek a programjukban már meghirdették a korszakváltást, hátrébb vannak sorolva. Velük csak majd, csak esetleg. Tehát morális vagy pragmatikus szempontok alakítják a szövetségépítést, mert ha morálisak, akkor nem lehet a szőnyeg alá söpörni azt a kérdést, hogy ki az, aki már elfogadta a korszakváltást. Ha meg pragmatikusak, akkor hazugságra fog épülni ez a szövetség, ami szintén vissza fog ütni.

Heller Ágnes Nagyon rövid kérdés. A politika egy erőtér, amelyben erőt kell mutatni. Erőt valamihez, egy feladathoz. Ha meg tudja győzni az embereket arról, hogy megnyerhetjük a választást, akkor meg is fogjuk nyerni, ha nem tudja meggyőzni őket, akkor nem fogunk nyerni. Kérdésem tehát: hogyan lehet az embereket meggyőzni arról, hogy ezt a választást meg lehet nyerni?

Bitó László Gondolom, hogy az ötszázalékos élelmiszeráfa elég terhet tenne a költségvetésre, viszont nem tudom, hogy az áfát csak egy kategóriában lehet-e az élelmiszerekre meghatározni. Ugyanakkora kell legyen az áfája egy termékkategóriában a legolcsóbb és a legdrágább terméknek? Mert ha lehet differenciálni, akkor az megoldás lehet a nagyon szegények számára. Másik kérdés: van-e demokrácia, vagy nincs? A bibói idézetnek van egy más megközelítése is, mégpedig az, hogy demokráciában élni annyit tesz, mint nem félni. Mindenki azt mondja, hogy félnék az emberek, ergo azt kell mondanunk, hogy nincs demokrácia. Önnek mi a véleménye erről?

Kemény Emil Kemény Emil vagyok, az Állami Számvevőszék nyugalmazott főigazgató-helyettese. Abból a premisszából indulnék ki, hogy a demokratikus ellenzék megnyeri a választást 2014-ben. Jelen pillanatban az Állami Számvevőszék élén, 12 évre kinevezve, egy olyan Orbán-kreatúra áll, aki három év alatt nem törődött az állam elkönfiskált vagyonával, de vagyon nélkül nem lehet egy országot irányítani. Ha megnyerjük a választást, ez az ember további nyolc évig a hivatalában marad. Mi a megoldás erre a helyzetre?

Szabó Zoltán Amit elmondta szakpolitikai kérdésekben, azzal száz százalékban egyet tudok érteni, ha a Demokratikus Koalíció programjában olvasom őket, akkor sem mondhattál volna szívemnek kedvesebbet. De amikor a korszakváltásról hallok, akkor itt két olyan pontot érzek, ami problematikus lehet. Az egyik az, amit, azt hiszem, Iványi Gábor már szóvá tett, hogy elmondásod szerint olyan ajánlatot fogunk tenni a Fidesznek, amit nem lehet visszautasítani, mert a polipot le kell vágni magunkról. Az ilyen ajánlat lényege, hogy életben hagyjuk – a klasszikus filmtörténeti mondat szerint. Ha a polipot életben hagyjuk, akkor nem csináltunk semmit. Jobboldalnak lennie kell Magyarországon, de amíg ez a Fidesz létezik, addig nem lesz Magyarországon demokrácia, és nem lesz piacgazdaság. A másik pontban csatlakoznék ahhoz, amit Lánczos Vera mondott. Egyre inkább úgy néz ki, hogy a korszakváltás nem jelent mást, mint hogy tűnjenek el a közéletből azok az arcok, amelyek 2010 előtt is ott voltak. Ilyen létezik, Olaszország egyszer ezt megcsinálta például, de a magyar választó szemlátomást nem óhajtotta ezt megcsinálni. 2010-ben megvolt az alkalma rá, de nem tette. A balliberális tábor

földre került, azóta kezd kicsit fölemelkedni, de nem az alternatív, új pártok kezdenek fölemelkedni, hanem az MSZP. És marad a Fidesz. Tehát a magyar választó, köszöni szépen, nem ebben látja a korszakváltást. Mi lenne, ha azon gondolkodnánk, hogy ez az egymillió nem azért nem akar szavazni, mert nem látja a kormányváltást, hanem mert nem látja azt az esélyt, hogy meg lehet verni a Fideszt? Ha meglenne az együttműködés, akkor látná az esélyt és szavazna.

Pikó *Jöjjenek a válaszok.*

Bajnai Az első kérdés arról szólt, hogy nem áll-e elő az egykori MSZP–SZDSZ-viszony a demokratikus ellenzéki oldalon. Azt látom, hogy sokan szeretnék ezt sugallni, tehát az MSZP-ben is van olyan irányzat, amelyik valójában úgy próbálja a saját pozícióit erősíteni, hogy engem, illetve bennünket egyfajta jól ismert sémába próbál besodorni. Nyilván mindig könnyebb tudatilag kezelni, ha egy ismert dobozba be tudok helyezni valamit. Ilyet már láttam. Egyrészt hadd mondjam azt, hogy én, mi, az Együtt 2014-ben nem az SZDSZ-t akarjuk újra előállítani, még csak nem is egy liberális pártot próbálunk újjáépíteni. Az Együtt 2014 létrejötté annak a terméke, hogy szerintünk Magyarországon 2014-ben múlhatatlanul szükséges a kormány és a rezsím leváltása, másrészt, hogy szükség van egy újfajta politikára, ami sok elemében nem hasonlít arra, ami az SZDSZ politikája volt, és sok minden másban szeretné meghaladni a 2010 előtti korszakot. Ez egyébként átvezet két másik kérdéshez, a Lánosz Verának meg a Szabó Zolinak a második kérdéséhez is.

Azt, hogy a korszakváltás mit jelent, meg lehet fogalmazni úgy is, mint az utóbbi huszonhárom év rossz tapasztalatainak a kiküszöbölését. A korrupciót negyedszázada nem bírja kiirtani magából a magyar politika, ez az egyik oka, amiért a választók elvesztették a bizalmukat. Szerintem, Zoli, az ötven százalékban nagyon sok olyan van, akinek elege van a korrupcióból. Most még jobban, mint korábban. A második: az ügynöklisták kérdése – most éppen szegény Rytók Emiliával szórakoznak a Magyar Nemzetben –, szóval az ügynöklistákkal való zsarolás 24 éve megoldatlan kérdése a magyar politikának. Az azért furcsa, hogy Magyarország legantikommunistább kormánya kormányoz most, de ezt nem veszi napirendre. Ez is hozzátartozik a korszakváltáshoz. Szerintem a korszakváltáshoz tartozik az is, erről beszéltem már, hogy valamilyen módon tegyük már nyugvópontra a határon túli magyarok és a határon belüliek közötti viszonyt. Ne próbáljuk ezt újra kinyitni, már csak jogilag sem, és nonszensznek tartanám, hogy megszerzett jogot, megszerzett állampolgárságot, választójogot valakitől elvegyenek. Hogy oda kellett-e adni, arról lehet hosszú vitát folytatni, hogy vissza lehet-e venni, azt jogilag nonszensznek tartom. Ráadásul úgy, hogy a döntés legitim volt, a parlament kilencven-akárhány százaléka szavazta meg a kettős állampolgársági törvényt, és erre tényleg mandátumot is kért ez a kormány.

A negyedik kérdés, hogy a közmédia és általában a média szabadsága Magyarországon húsz éve egyre nagyobb mértékben és folyamatosan sérül. Már Gombár Csaba és Hankiss Elemér is oroszánként küzdött, akkor még jól működött a fékek és ellensúlyok rendszere. Ezen a területen kormányzati színezettől függetlenül súlyos kívánnivalót hagyott maga után a legtöbb időszak, és látjuk, hová vezetett ez. Most rádöbbenhetett mindenki, hogy egy erős és pártoktól független média nélkül nincsen erős demokrácia.

Aztán például jó lenne, hogyha a politikai hazugsággal való hatalomszerzésnek valamifajta kontrollja lenne Magyarországon, mert a választók kiábrándultságának ez is az egyik oka. Most is átvágva érzik magukat. Elég, ha a tandíjkérdést említem. Ennek valamiféle intézményi korlátait le kell raknunk. Ezekről szól egy hosszú dokumentum, amit mi a korszakváltás elveinek hívtunk. Ezek nem kormányzati programok, hanem elvek, amik hosszú távra szólnak, hosszú távra érvényesek, mert ezek azok az ügyek, amelyek miatt a politika elveszítette a becsületét.

Folyamatos a züllés, nyilván, 2010 után minőségileg más korszak kezdődött. Nem próbálom összehasonlítani a kettőt, de a megelőző korszak is óriási kiábrándultságot okozott. Ezért korszakváltásra szükség van. Szemben azzal a kalkulációval, amit a Szabó Zoli felvetett, és ami egy lehetséges mérlegelés, én azt gondolom, hogy az aktív bizonytalanok nagyon nagy tömege azért bizonytalan, mert nem hiszi el, hogy jobbat kapna egy kormányváltással, mint ami most van. Ha ezt nem tudjuk neki bebizonyítani, garantáltan megígérni, akkor nem is fog visszatérni a hite. Mert ha elhinné, akkor már ott lehetne valamelyik tradicionális erő mögött.

Ez nem MSZP-kritika, nem általában MSZP-kritika. Az MSZP az elmúlt húsz évben a legtöbbet kormányzó párt, az MSZP-nek, mint minden pártnak, vagy mint minden embernek, van hajlama a jóra és a rosszra. A választók, a Fidesz sikeres ellenzéki tevékenysége miatt is az MSZP-nek a rosszabbik arcára emlékeznek. De én emlékszem a jobbik arcára is. Emlékszem arra, amit, mondjuk 1994-ben, 1995-ben, a gazdaság rendbetételénél vállalt, emlékszem 2009–10-ben arra az MSZP-re, amelyik engem miniszterelnökként támogatott. Masszívan, kitartóan, elszántan, saját rövid távú érdekeit feláldozva. Én az MSZP-nek erre a jobb arcára emlékszem. És azt gondolom, hogy a korszakváltás garanciáit az MSZP egyfajta lehetőségnek tekintheti arra, hogy ha ennek kapcsán deklarálja az elszántságát az új korszakra, akkor lehet, hogy hitelesebb lesz, és valóban sokkal többen gondolhatnának rá mint megújult pártra.

A korszakváltás több, mint egyszerű iromány. A pontok mögé elkezdünk jogszabályjavaslatokat betenni. Nemrég mutattuk be az ügynöktörvényre vonatkozó javaslatunkat, kész van a médiatörvényre vonatkozó javaslatunk, amely többek között kimondja a médiahatóság teljes eltörlését. Most mutattuk be az átláthatóságra, a korrupcióellenes intézkedésekre vonatkozó javaslatunkat. Persze nem vált ki ez nagy érdeklődést még, de megteremti az alapját annak, hogy utána erről lehessen beszélni szélesebb körben is. Hiszen vannak benne nagyon egyszerű, közérthető javaslatok is, mert ha például azt mondjuk, hogy csak úgy léphet hatályba Magyarországon állam és magáncég közötti szerződés, ha előtte fölteszik az internetre, annak a jelentőségét még a lakossági fórumokon is mindenki megérti és jónak találja. Ezért beszélek én a korszakváltásról. A korszakváltás egy ajánlat, hogy olyan összefogást hozzunk létre, ami nyerni is tud.

Heller Ágnes azt kérdezte, hogyan lehet meggyőzni a polgárokat, és hogyan lehet erőt mutatni. Szerintem ehhez elsősorban hitelesség kell. Látszik, hogy a Fidesz ezt próbálja megtörni velem meg úgy általában a kormányom időszakával kapcsolatban is. Irdatlan pénzt költöttek el, igen előnytelen fotókat tettek fel plakátra, egyelőre kevés eredménnyel. A közvélemény-kutatások szerint a Bajnai-kormány megítélése az Orbán-kormányhoz képest a lejárató kampány ellenére szignifikanciahatáron túl kedvező és javuló tendenciát mutat. A második, hogy kell az összefogás. Összefogás nélkül nem fogunk győzni, ezt próbáltam mondani tavaly októberben is. A harmadik, hogy abban is erőt kell mutatnunk a bizonytalan szavazóknak, hogy mi újak vagyunk, mások vagyunk, vagy megújultunk. Mindenki, aki részese volt az elmúlt időszaknak, és aki szembenézett annak problémáival, hibáival vagy bűneivel, becsülettel mondhatja magáról, hogy ő új vagy megújult. Mindenkinek joga volt hibázni, az egész ország együtt élte át ezt az elmúlt húsz évet. A Hallgatói Hálózat szereplőitől fölfelé életkorban alig van valaki, aki ne csinált volna valamit rosszul, hibásan. Nem ez a probléma. Hanem az, hogy szembenéz vele, elszámol vele, vagy pedig visszamenőleg is azt akarja bizonygatni, hogy az jobb volt. Ez az ország már nem akar visszamenni 2010 elé. A többség jobbnak gondolja szerintem azt, mint ami most van, de nem gondolja elég jónak, hogy oda akarjon visszamenni, és nem akarja azokat a hibákat elkövetni, amik miatt kétharmaduk lett a most kormányzó erőknek.

Élelmiszeráfa kapcsán: ne zárjuk be magunkat ebbe a megoldásba. Nem feltétlenül az élelmiszer-áfa csökkentésén belül kell keresni a megoldást. Jobban hiszek abban, hogy rászorultsági alapon próbáljunk segíteni azoknak, akiknek ezeknek a beszerzése gondot okoz,

mert egyébként beindul a család. Én inkább abban hinnék, hogy legyen olyan szociális rendszer, amely célozni tud, és oda céloz, ahol valóban szükség van, és ennek sokféle módja van.

Van-e demokrácia, ha a félelem általános az országban? A demokráciafogalom nagyon sokat változott a történelemben, Spinoza még azt írta, hogy a demokrácia emberek általános egyesülése, amelynek a maga összességében legfőbb joga van mindenre, amire képes. Ezzel tulajdonképpen a többségi demokrácia elvét mondta ki. Nem beszélt a kisebbségek védelméről, fékekről és ellensúlyokról, mert Spinoza korában már ez is óriási előrelépés volt a korabeli állapotokhoz képest. Azt gondolom, amíg van szabad választás, addig Magyarország demokrácia, hiszen a többségnek elvi lehetősége van változtatni. Ugyanakkor az, ami készül, aminek az elemeit látjuk már, de még nincs készen, az semmilyen módon nem felel már meg annak a demokráciaeszménynek, amelyet egy nem XXI., vagy akár egy XX. századi nyugatos ország magáról magának elfogadhat. A XX. század elejének talán megfelel, nagyjából a Horthy-korszak demokráciaképének. Ha nem statikusan nézünk a magyarországi közállapotokra, akkor azt gondolom, a demokráciától az autokrácia felé haladunk.

Ennek kapcsán visszatérnék a korrupcióra, abból meg fogjátok érteni, hogy mire gondolok. A rendszerváltás hajnalán azt mondta mindenki, hogy az újfajta korrupció a demokrácia és a piacgazdaság jelenleg szükségszerű mellékterméke. Én azt gondolom, hogy a korrupció eléggé elszabadult már úgy a 2000-es évek második felére, de ami most van, az nem a demokrácia és a piacgazdaság kísérőjelensége, hanem egy autokratikus, tekintélyelvű állam kiépítésének a motorja, eszköze. Tehát nem kísérőjelenség, hanem alapvető módszer. Ezért is mondhatjuk, hogy ami épül, az nem demokratikus. Minden erővel korlátozni akarja a demokráciát. Azt kérdezték tőlem Németországban ezen az emlegetett fórumon, hogy Magyarországon lesznek-e szabad és tiszta választások. Azt mondtam, hogy szabad választások még lesznek a mostani állapot szerint, tiszta választások már nem. De ez nem ok arra, hogy amíg van rá lehetőség, ne próbáljunk meg ezen változtatni, a félelem, az elképesztő az országban, elképesztő! Én a Kádár-rendszer utolsó évtizedében lettem kamasz, aztán egyetemista. Messze nem volt ekkora félelem akkor Baján, ahol én felnőttem, egy kisvárosban, mint most, ha vidékre megyek. Sokkal nagyobb a félelem. Sokkal jobban meg van építve a rendszer, és sokkal pofátlanabban érvényesítik. Emlékezetes, hogy Gramscira hivatkozva azt írta Togliatti, hogy a sztálinizmus nem attól hatékony, mert Sztálin olyan zseniális, hanem a kis Sztálinok miatt, akik a hierarchiában a főnök módszereit helyben érvényesítik. Ne értsenek félre, nem akarom Orbán Viktort Sztálinhoz hasonlítani, de a szervezetszociológiai működését tekintve ugyanazt a mintakövetésen alapuló tekintélyelvű rendszert látjuk kiépülni magunk körül.

Az ÁSZ elnöke része annak a körnek, amelynek visszautasíthatatlan ajánlatot kell tenni. Nem is személyében fontos, én személyi kérdéseket soha nem szoktam kommentálni, mert ahhoz nagyon korán van, ki tudja, mi lesz még addig. Az Állami Számvevőszékre vonatkozó új szabályok sem alkalmasak arra, hogy a szervezet a fék és ellensúly szerepét betöltse. Ennek kapcsán hadd beszéljek arról is, hogy ha sikerül menesztetni Orbánt és rendszerét, szerintem milyen elvek kellene, hogy mérvadók legyenek azok kiválasztásánál, akik fontos közhivatalt töltenek be. Három kritériumnak kell megfelelnie mindenkinek. Az első, hogy értsen ahhoz, amit csinál. Ez egy erős szűrő lesz. A második, hogy etikailag feddhetetlen legyen, a harmadik pedig, hogy legyen lojális, nem a kinevező párthoz, hanem az alkotmányhoz és az alkotmányból fakadó státútumhoz, ami az adott közintézmény működését szabályozza. Aki ennek a háromnak megfelel, az maradjon. Nem bosszúállás kell. Sajnos kevesen vannak, egyre kevesebben, mert a portásig kicseréltek mindenkit. De, hogy most ilyen kommunista idézetekkel szórakoztassak mindenkit, Lukács György mondta állítólag, hogy a kontraszelekciónak is van selejtje szerencsére, és ebben lehet bízni.

Zolinak volt egy másik kérdése a polip életben hagyásáról. Én próbáltam nagyon határozottan fogalmazni, hogy machetével kell levágni magunkról. Visszautasíthatatlan ajánlatot tenni meg a polipot életben hagyni, az nem ugyanaz. Két különböző csoportról beszélek. Azt gondolom, hogy a polipot tűzzel-vassal ki kell irtani, mert ez lehetetlenné teszi a kormányzást, és elszívja az ország életerejét. De ez nem lehet bosszúállás. Egyébként meg abban bízom, és azt tartom logikusnak, hogy egy vereség után a Fidesz romjain valamilyen módon meg lehet majd egyezni. Fleck Zolinak volt egy kérdése, amire nem reagáltam, hogy majd lesznek-e masírozó tömegek az utcán. Lengyelországban Kaczynskiék rendszeresen ott vannak az utcán, ettől még Lengyelország az elmúlt öt évben a legprosperálóbb európai országgá lett. Most éppen csökken a Tusk népszerűsége, de maga az ország rendkívül sikeres annak ellenére, hogy egy erős, nagyon elszánt, radikális jobboldali populista párt rendszeresen masírozik az utcán. Még ide is kölcsönöz a békemenetbe néhány masírozót.

Farkas Zoltán Több minden bizonyítja, hogy nagyon erősen jobboldalivá vált ez az ország az elmúlt években. Rövid időre létezik az az áthidaló pragmatizmus, ami 2009–2010-et jellemezte, de szerintem nem lehet négyéves ciklust tisztán pragmatikus alapon végigkormányozni, mert a valóságunk átalakult, és ezt a Magyar Művészeti Akadémiától kezdve a Horthy utcákon át mindenütt láthatjuk, ezekkel is kell valamit kezdeni. De hogyan lehet majd ilyen közegben kormányozni?

Vitányi Iván A politikai sikerhez kell szenvedély, és kell mögé racionalizmus, és én ma azért örültem, mert bebizonyosodott, hogy van racionalizmus a szenvedély mögött. Hogy demokrácia van-e, abban lehet vitánk. Nem egyetlen kritérium a választás. Ezt már egy korábbi kartársunk, bizonyos Arisztotelész jól leírta, mondván, hogy van a demokrácia, és van az autokrácia, de van közben egy olyan forma, amelyik demokratikus úton jön létre ott, ahol megválasztják a lehangosabbat és a legügyesebbet. Ezt hívják tiranniának. Végül is Hitlert is megválasztották szépen egy választáson, és mégsem volt demokrácia. Azt hiszem, hogy mi már kiléptünk a demokráciából, elindultunk a tiránia felé. Harmadszor pedig azt akarom mondani, hogy furcsa dolog jutott eszembe: vajon az a legfontosabb-e most, hogy meg tudjunk mondani, ki az az első ember, aki majd jönni fog? Volt ennek régen olyan formája, hogy triumvirátust képeztek a demokrácia érdekében. Erről mit gondolsz?

Bajnai Jobbra tolódott a magyar társadalom, lehet-e jobbról vagy jobbon kívülről nyerni? Én már korábban is elmondtam, hogy a magyar társadalom nagyon messze van attól, ahol 2006-ban vagy 2010-ben volt. Máshol van a közepe. Eltolta máshová a politikai változás meg a válság. Magyarország 2006 óta megszorító spirálban van, a legrégebb óta valamennyi európai ország közül. 2006-ban kezdődött el a korrekció a költségvetésben, és aztán jött a válság, a folyamatos megszorítás. Hozzáteszem, ezt a mostanit saját magunknak csináltuk újra, ez már nem volt szükségszerű. De nagyon máshol van ez a társadalom tudatállapotában is. Hát azért mossák-mossák-mossák át az agyát, mások az élményei, és máshogy magyarazzák meg neki, hogy mit kell levonni ezekből az élményekből. Éppen ezért nem hiszem, hogy érvényesek azok a receptek, hogy balról kell nyerni, vagy balról kell előzni a Fideszt. Egyébként nem is lehetséges. A Fidesznek nincs ilyen, a politikai ideológia értelmében vett homogén vagy koherens nézetrendszer. A Fidesz populista párt, éppen hogy balról sok szempontból előzhetetlen. Azt gondolom, hogy a magyar társadalom nagyon nagy része normalitást akar, mert a viszonyok abnormálisak. A félelem, a gazdasági helyzet, a jogi helyzet, az életkilátások, a reménytelenség, az elvándorlás – mind-mind abnormális. A feladat az lenne, hogy a normális országot akarók nagyon széles szövetségét létrehozzuk. Benne mérsékelt bal-, mérsékelt jobboldali és nagyon sok, a politika iránt nem érdeklődő ember. Ha lenne egy ilyen erős közép, ami nem egy választáson fog létrejönni, mert azt hosszú ideig kell kovácsolni és cementezni, akkor sokkal stabilabb lenne a magyar demokrácia.

Iván felvetésére: azért emlékeim szerint a triumvirátusok szintén nem demokráciában jöttek létre már, hanem átmenetet képeztek a császárság felé rendkívüli helyzetekben, másrészt én értem ezt a folyamatos felvetést, hogy egyeztetek meg, fogjatok össze ketten-hárman, esetleg négyen-öten, de a végén azt azért el kell döntenie, hogy ki a miniszterelnök-jelölt. Nem azért kell eldönteni, mert én nagyon szeretném, vagy Mesterházy Attila nagyon szeretné, hanem azért, mert a végén abból a pozícióból egy van, és az nagyon fontos szimbolikus üzenet a magyar választók számára, hogy az ellenzéki oldalon ezt ki képviseli. Nagyon fontos üzenet. Talán döntő jelentősége van abból a szempontból, hogy lehet-e győzni, vagy nem lehet győzni. Nem az egyedüli szempont, mert bárki lehet a miniszterelnök, ha a többi részét elszúrjuk, ha rossz programban állapodunk meg, ha nem tudjuk hitelesen a korszakváltást végigvinni, ha elrontjuk a kommunikációt, a jelöltállítását, az aktivistákat, tehát mindent, ami a politikai eszköztárhoz tartozik. Nem elég önmagában egy jó jelölt, de az, hogy a jelölt mit jelenít meg, hány embert tud integrálni ebből a nagyon sokféle szavazóból, az fontos, valódi kérdés. Nagyon sokáig nem szokta senki kihúzni ilyen pozíciókban, de ezt a kérdést nem abból a szempontból kell vizsgálni, hogy személy szerint ki neki a szimpatikusabb, nem is abból, hogy ki a dacosabb vagy az elszántabb, vagy ki mutatja meg jobban, hogy ő harap, mert lehet, hogy az mindegy. Az a kérdés: hogyan lehet győzni. Ez ugyanígy igaz az én ambíciómra, Attila ambíciójára, ha lenne, akkor a Gyurcsány Feri ambíciójára, vagy bárki máséra, aki előkerül. Ki az, aki győzelmet hoz? Mert ez az ügy sokkal nagyobb, mint magunk vagyunk, sokkal nagyobb nálunk.

Olyan megoldást kell találnunk, amely eléri, hogy az ellenzék meglévő és leendő szavazóinak legyen miniszterelnök-jelöltjük. Olyan helyzetet állított elő nekünk a Fidesz, hogy jó hat-nyolc hónappal a választások előtt el kellene döntenünk, ki ez a jelölt. Most azonban egyetlen párt sincs, amelynek feleannyi szavazata lenne, mint ami a győzelemhez kell, a legnagyobbak sem. Az MSZP a Gyurcsány Ferenc lemondásakor választói számarányt nem érte el a mai napig egyszer sem. Ez tény. Tessék megnézni az összes közvélemény-kutató mostani számait meg a 2009 februári vagy márciusi tényszámot. Nem jutott fölé ennek. Egymillió szavazat alatt kapott a választásokon, és most egymillió-kettő fölé nem nagyon szokták mérni. Ezért olyan koalíciót kell alkotni, amely a döntések után is bővíteni tudja a táborát. Hozzá kell tenni, az összefogás maga és az összefogás milyensége is szavazót fog hozni. A miniszterelnök-jelölt személye egyike a nagyon fontos kérdéseknek, és megnő a jelentősége a választások után, mert meg fogja határozni, hogy milyen kormányzás lesz Magyarországon. Az egészet a győzelem szempontjából kell vizsgálni. Mindenkinnek, aki felelősséget érez, ennek kell alárendelnie magát, vagy azzal, hogy vállalja, vagy azzal, hogy visszalép, vagy oldalt lép, vagy megegyezik, vagy kompromisszumot köt. Ebben a triumvirátus nem megoldás, mert nincs három miniszterelnök egy országban. Tisztában vagyok a felelősségemmel, azt gondolom. Minden olyan stratégiában, ami a győzelemhez közelebb visz minket, benne vagyok, de semmi olyanban nem veszek részt, ami a győzelemtől távolít minket, amiben ezért nincs értelme benne lenni. Nem azért jöttem vissza és vállaltam ezt az egyébként nem szórakoztató feladatot, amit az ellenzék egyik vezető szerepe jelent, hogy egy vesztes stratégiát építsek. Minek? Az magától is megvan.

A felvétel 2013. június 4-én készült.

Tetszik

6 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **„Tudunk-e egyetérteni, vagy nem?” – Bauer Tamás, Bokros Lajos, Gyurcsány Ferenc és Kerék-Bárczy Szabolcs a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Heller Ágnes, Bitó László, Dész László, Márton László, Vitányi Iván** – A Demokratikus Koalíció létrejöttének alap gondolata az volt, hogy kell...
2. **„Ebben a játszmában nem osztanak ezüstérmet” – Mesterházy Attila a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, interpellálók Donáth László, Fleck Zoltán, Radnóti Sándor, Várhegyi Éva, hozzászólók Bauer Tamás, Horn Miklós, Vitányi Iván** P. Szűcs Julianna Kedves Barátaim! Kicsit elfogódott vagyok, mert ma...
3. **„A turulókráciát csak akkor tudjuk leváltani, ha...” Botka László a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Bitó László, Bauer Tamás, Szabó Zoltán, Vitányi Iván** – Miért pont Bugacon találkoztak Bajnai Gordonnal? Botka László Bugac...
4. **Mire van passzusunk? – Balázs Péter és Oszkó Péter a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Lánczos Vera, Almási Miklós, Farkas Zoltán, Domány András, Bauer Tamás, Valki László, Vicsek Ferenc** – Amikor a beszélgetésünkre készültem, rájöttem, miért olyan nehéz követni...
5. **Kampány, esélyek, veszélyek – Dávid Ibolya, Somogyi Zoltán, Debreczeni József és Bokros Lajos a Fapados Szalonban – Moderátor Pikó András, hozzászólók Domány András, Mészáros Antónia, Molnár György, Farkas Zoltán, Vásárhelyi Mária, Vicsek Ferenc, Bauer Tamás, Vitányi Iván** – Emlékeim szerint amikor először volt nálunk vendég, elnök asszony,...